

הנחיות להוראת המצגת "קיימות וצריכה בעולם המודרני"

קהל יעד: כיתות ה-10

משך הפעילות: המצגת יכולה ללוות שיעור פרונטלי אחד, והיא יכולה ללוות כמה שיעורים. אפשר להשתמש בכולה או בחלקים ממנה, בהתאם למטרות השיעור ולתגובות התלמידים. חשוב שהמצגת לא תכתיב את קצב השיעור אלא תאפשר התפתחות דינמית שלו.

הרעיון: התלמידים ילמדו על המורכבות הכרוכה בייצור ילקוט – מוצר צריכה מוכר ויומיומי המייצג, לצורך השיעור, מוצרי צריכה שונים, יבינו את השפעת ייצור המוצרים על חומרי הגלם ועל האנרגיה, ויבינו את המחיר שכדור הארץ "משלם". הבנת המורכבות הזאת – של חומרי הגלם, של ייצור המרכיבים, של כוח האדם, של אמצעי התחבורה וכדומה – אמורה לגרום לתלמידים לשקול מחדש את הרגלי הצריכה שלהם, ולמנוע מהם לרכוש מוצרי צריכה באופן בלתי מבוקר.

קישור לתכנית הלימודים: המצגת קשורה לנושא הכלכלה ולנושא איכות הסביבה, המופיעים בתוכנית הלימודים ובהתאמה ובספר "מסביב לים התיכון" ובספר "מישור החוף וצפון הארץ". אפשר לקשר את המצגת גם לתכנית "החינוך הפיננסי" או לדיון בנושאים כלכליים-חברתיים במהלך השנה.

שקופית 1



העלו את השאלה העקרונית, ושאלו את התלמידים מה הקשר בין צריכה (קנייה) ובין מצבו של כדור הארץ. נווטו את הדיון כך שיצינו בכלליות ארבע הסוגיות שלהלן:

- מאין אנו משיגים את החומרים שמהם המוצרים השונים עשויים? (משאבי טבע / מחצבים)
- למה עלולים לגרום תהליכי הייצור? (זיהום אוויר, זיהום מים)
- איך הם מגיעים אלינו? (בעזרת כלי התחבורה, וזה כרוך בשימוש בדלק)
- מה קורה למוצרים השונים לאחר שאנו משליכים אותם? (פסולת)

שקופית 2

שקופית זאת מאפשרת לבדוק את העמדה של תלמידי הכיתה בנוגע לרכישת מוצרים חדשים.

כדי לקבל תוצאות אמינות כדאי לאפשר לתלמידים לענות על הסקר הזה ללא תיווך או הבהרה. ניסוח העמדות השונות בסקר נעשה במכוון בשפת התלמידים, וזאת כדי שהתשובה תהיה אינטואיטיבית ככל

"קנו לי ילקוט חדש לפני שנתיים. שנתיים!!! ישן לגמרי. הוא בסדר, שלם ונקי אבל כאילו, שנתיים? לא מגיע לי ילקוט חדש?!" האם הייתם קונים ילקוט חדש רק כי השתמשתם בו שנה-שנתיים?

הקודם הבא

האפשר. לחיצה על כל תשובה תפתח חלון משוב. לאחר עריכת הסקר אפשר לבקש מתלמיד אחד מכל קבוצה שינמק לפני כל הכיתה את בחירתו.

שקופית 3

שימו לב – שקופית זאת מורכבת משלוש שקופיות טקסט רצופות, ואין צורך להתערב במהלכן. אין צורך לדרוש מהתלמידים לקרוא את כל הטקסט, אפשר להניח להם להתרשם מן הפן החזותי: הטקסט הרב, המילים המודגשות והתמונות הנוספות כל העת, ולהגיע למסקנה שתהליך ייצור ילקוט, מוצר מוכר ופשוט, הוא מורכב מאוד.

תגידו - איך בכלל מכינים ילקוט?

הקודם

בעת הופעת הטקסטים כדאי להדגיש את המורכבות של התהליך הזה – מספר רב של חומרי גלם ותהליכי ייצור, הובלה ממדינות שבהם מצויים חומרי הגלם למדינת הייצור, מעורבות של הרבה אנשי מקצוע שונים ומגוונים, המשמעות של יבוא המוצרים לישראל וכו'. אפשר להקדים ולבקש מהתלמידים לערוך רשימה של חומרי הגלם הדרושים לדעתם להכנת ילקוט לפני שקוראים את הפירוט שבמצגת. לאחר הפירוט כדאי להדגיש את הפער (הצפוי) בין ציפיות התלמידים לבין מורכבות התהליך במציאות.

שקופית 4

הפעילות הזאת נועדה להבהיר את הקשר (הלא מובן מאליו) בין משאבים וחומרי גלם לבין המוצרים השונים המופקים מהם. אפשר להזמין תלמידים ולבקש מכל אחד מהם לחבר בין

מוצר כלשהו לחומר הגלם המתאים לו. בסופה של הפעילות התלמידים אמורים להבין את העקרונות האלה:

א. כל פריט, חומר או מוצר שאנו משתמשים בהם מופקים מחומרי גלם, ממשאבים טבעיים.



כדי שאנחנו נוכל להשתמש בהם, הם עוברים תהליכי גילוי (כשמדובר במחצבים או

בנפט) או תהליכי גידול (כשמדובר בחומרי גלם מן הצומח ומן החי), הפקה ועיבוד.

ב. תהליכים אלה מדלדלים את משאבי הטבע של כדור הארץ.

ג. תהליכים אלה, ייצור הפריטים והובלתם ממקום למקום, דורשים אנרגיה רבה.

השימוש בחומרי אנרגיה (דלק, גז וכדומה) דורשים אף הם שימוש במשאבי טבע.

ד. תהליכי הייצור וההובלה גורמים לפגיעה בסביבה – באיכות האוויר ובאיכות המים.

שקופית 5



שקופית זאת ממשיכה ומדגישה את המערך המורכב, רב השלבים, של תהליכי הכנת הילקוט

והובלתו אל הצרכנים. כאן גם אפשר להזכיר שבסיום ייצור המוצר לא תם ניצול המשאבים

השונים – האריזה, ההובלה, הפרסום השיווק ועוד דורשים אף הם ניצול של משאבים.

במצגת זאת נבחר הילקוט כמוצר מייצג, אך כדאי לציין לתלמידים כי הילקוט מייצג מוצרים

יומיומיים אחרים – בגדים, נעליים וכן הלאה. כדאי להדגיש לתלמידים שאנחנו צורכים,

לעתים ללא בקרה מספקת, גם שפע של מוצרים מורכבים, עתירי חומרי גלם ותהליכי ייצור.

אפשר לציין דוגמאות למוצרים כאלה, כגון מחשב, טלפון סלולרי, נגנים למיניהם, מצלמות ועוד.

שקופית 6



למידע בשקופית הזאת שתי מטרות:

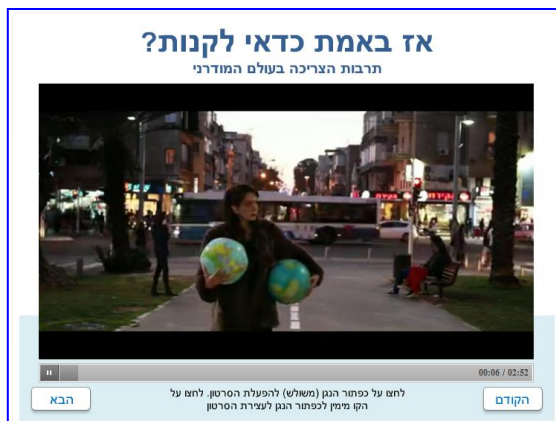
א. לערוך היכרות קצרה מאוד עם חומרי הגלם העיקריים המשמשים להכנת

הילקוט. המפתיע בין כולם הוא הנפט, שעובדת היותו חומר הגלם של פלסטיק,

של ניילון, של שעווה ושל חומרים רבים אחרים אינה ידועה ואינה מוכרת. יש לציין כי חומרי הגלם השונים אינם מפוזרים ברחבי העולם באופן אחיד – למדינות שונות אוצרות טבע שונים, ולכן יש להעבירם ממדינה למדינה.

ב. לחיצה על הכפתור **לתנועת המסחר** מאפשרת התרשמות (גם אם כללית למדי ולא מפורטת) מן המרחקים העצומים שחומרי הגלם והמוצר עוברים, וממרכיב ההובלה במלאכת הייצור והשיווק של ילקוט רגיל. גם כאן כדאי להזכיר את חלקו של הנפט בתהליך.

שקופית 7



הסרטון מציג באופן הומוריסטי את טירוף הצריכה של הדור שלנו, את הקלות הבלתי נסבלת של הרכישה, ובעיקר את חוסר שיקול הדעת הרווח בתרבות הצריכה שלנו. כדאי לבקש מתלמידים ומתלמידות בכיתה לתאר את הביקור האחרון שערכו בקניון. נסו לגרום להם להשוות בין האישה שבסרט, שמן הסתם תעלה חיורך על שפתיים, לבין ההתנהלות שלהם. בקשו מהם לנסח מסקנה או שתיים מן ההשוואה הזאת.

שקופית 8



שקופית זאת מיועדת לעורר דיון בין התלמידים כדי לבדוק אם העמדה שלהם השתנתה אחרי שראו במה כרוכה הכנתו של ילקוט: האם עדיין יתעקשו לרכוש ילקוט חדש? אם תרצו תוכלו לערוך עם תלמידיכם סקר נוסף, בדומה לזה שהיה בראשית המצגת.

כדאי להקדים דיון קצר לבדיקת העמדות, ולבדוק אם אכן הושגה ההבנה כי ייצור מוצר צריכה הוא תהליך מורכב, הדורש ניצול של משאבי טבע, של אנרגיה ושל כוח אדם. כדאי לשאול את התלמידים מה הם למדו על השימוש בחומרי גלם ועל משמעותו (לאו דווקא כשמדובר בילקוטים), לשאול אותם אם הם מכירים מדינות שבהן מייצרים מוצרים שונים שהם צורכים וכדומה.

שקופית 9

באמצעות השקופית הזאת אפשר לבדוק על
אילו מוצרי צריכה הם יהיו מוכנים לוותר –
לפחות בתאוריה...



הערה כללית חשובה מאוד!

תרבות הצריכה חסרת המעצורים של חברתנו היא, מן הסתם, התהליך המזיק ביותר לחיינו בעתיד, ובעיקר לחיי הדורות הבאים, על פני כדור הארץ. חשוב להגביר את המודעות לכך, ולגרום לתלמידים לשקול בשנית את החלטותיהם לרכוש עוד מוצר ועוד מוצר שלא לצורך ממשי. מצד שני, כדאי מאוד להקפיד שלא לייסר את מצפונם של התלמידים. אין להאשים אותם או לכעוס עליהם, אלא ליצור תהליך למידה שיגרום להם להבין את המורכבות של ייצור מוצרים ואת המחיר שנגבה ממנו, בדמות דלדול משאבים, זיהום האוויר וכדומה. המודעות לכך היא החשובה באמת.